

Ahilik Kültürü ve Günümüze Yansımaları (Eskişehir Örneği)¹

Ejder OKUMUŞ, Kamil SARITAŞ, Ayşe YORULMAZ, Fatma HAZAR, Şeyma ALTAY

Ahilik Kültürü ve Günümüze Yansımaları (Eskişehir Örneği)

Özet ► Günümüzde toplumsal düzen, birlik ve dayanışmada değişen siyasi ve ekonomik parametre ve şartlar sebebiyle görece olumlu ve olumsuz durumlar tezahür etmektedir. Bu noktada sosyal ilişkilerin ve iktisadi eylemlerin odak noktalarından biri olan esnaf ve sanatkârların, kültür ve medeniyetimizde köklü bir geçmişe sahip olan ve kardeşlik kültürü olarak bilinen esnaf ve sanatkârlık kurumunun ilk hali olan Ahilikle bağlantısının bugün nasıl anlaşılıp yansıtıldığı önem kazanmaktadır. Ahilik, bireyin tüm yönlerini olumlu yönde geliştirmeyi hedefleyen bir ahlak, meslek, inanç, hukuk ve eğitim sistemi olarak görülebilir. Bu çerçevede Ahilik, sosyal hayatın dinamik aktörleri olan esnafın bireysel ve toplumsal kişiliğinin bütünlük sağlamasını ve dengeli bir yapıya bürünmesini incelemektedir. Tam da bu nedenle Ahilik kültürünün incelenmesi ve Eskişehir örneğinde günümüz ticaret, esnaflık ve sanatkârlık anlayışı ve pratiğine ne gibi güncel yansımalarının olduğunu araştırılması önem arz etmektedir.

Nitekim bu çalışmanın konusu Eskişehir’de Ahilikle ilgili bir araştırma yapmayı ve Ahilik kültürünün anlaşılmasına katkı yapmayı amaçlamaktadır. Ahilik müessesesinin tarihi süreçten günümüze Eskişehir ilinin sosyal ve kültürel hayatına nasıl yansıdığına ele alınacağı bu araştırma, üç bölümden oluşacaktır. Öncelikle Eskişehir’de Ahilik kültürünün tarihsel arka planı resmedilecek ve bunun için doküman taraması yapılacaktır. Sonrasında akademisyen, esnaf ve öğrencilerle yapılacak olan görüşmelerle günümüzde Ahiliğin nasıl anlaşılıp yaşandığı tespit edilecektir. Son olarak elde edilen verilerden hareketle Ahiliğin geleceğe sunabileceği imkân ve fırsatlar değerlendirilerek çözüm önerilerine ulaşılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Ahilik, Ahi Evran, Eskişehir, Ahlak, Ekonomi, Kültür, Eğitim

¹ Bu makale, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi BAP birimi tarafından desteklenen 2016-1261 nolu Ahilik Kültürü ve Günümüze Yansımaları –Eskişehir Örneği- adlı projeden üretilmiştir.

* Ejder OKUMUŞ, Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi; Kamil Sarıtaş, Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi; Ayşe Yorulmaz, Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi; Fatma HAZAR, Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi; Şeyma Altay, Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Akhism Culture And Reflections on Nowadays (Sample of Eskişehir)

Abstract ▶ At the present time, relative positive and negative situations appear due to changing political and economical parameters and conditions on social order, unity and solidarity. At this point, how artisans and artists, who are one of the focal points of social relationships and economical activities, understand and reflect Akhism, which has a deep-rooted history in our culture and civilization and which is known as a brotherhood culture, becomes significant. Akhism can be seen as a moral, vocational, legal and educational system which aims to develop all aspects of an individual positively. Within this frame, Akhism prioritizes for the artisans, who are dynamic actors of social life, to have their individual and social personalities integrated and for them to form into a balanced structure. For the very reason, it is of importance to examine Akhism culture and, through the example of Eskişehir, to research what the current reflections onto understanding and practice of trade, artisanship and artistry are. As a matter of fact, subject of this project aims to conduct such a research and to contribute to understanding Akhism culture. This research, in which what reflections Akhism culture has had on the social and cultural life of Eskişehir from the past to present will be discussed, will consist of three chapters. First of all, historical background of Akhism culture in Eskişehir will be portrayed and, therefore, a document review will be conducted. Afterwards, it will be determined how Akhism is understood and practiced nowadays, by interviewing academicians, artisans, and students. Finally, based on the data obtained, solution suggestions shall tried to be reached by evaluating what possibilities and opportunities Akhism can offer for the future.

Key Words: *Akhism, Ahi Evran, Eskişehir, Ethic, Economy, Culture, Education*

1. Giriş

Günümüzün esnaf odalarına benzer bir işlevsellikle varlık göstermiş olan Ahilik; doğruluk, kardeşlik, yardımseverlik gibi iyi ahlakî esasların kendisinde toplandığı bir toplumsal ve ekonomik düzendir. Ahilik, İslâmî fütüvvet geleneğiyle Türkistan Türklerinin “akı”/ahî, yani yiğitlik/cömertlik/kardeşlik felsefesinin kaynaşması ile ortaya çıkmış ve yaygınlaşmış bir dünya görüşü ve bu zihniyete dayalı olarak gelişmiş bir kurumdur. Zamanla Fütüvvet ve Ahilik aynı anlamda, birbirinin yerine kullanılır hale gelmiştir.

1071 yılında Türkler tarafından ele geçirildikten sonra Moğol istilâsına kadar Anadolu’ya Türk göçleri yaşanmıştır. Moğol saldırıları esnasında Anadolu halkının yaşadığı yağma ve zulüm ortamı sonucu, Anadolu halkı canından bezmişti. Böyle bir ortamda Ahi Evran (v.1271), Baba İlyas (v.1240), Hacı Bektaş

(v.1271), Mevlâna Celaleddin Rûmi (v.1273) gibi Türk büyükleri, halkın maneviyatını yükseltmek ve millî duygularını ayakta tutmak için büyük çaba harcamıştır. (Çağatay, 1989: 93; Şen, 2012). Bu mutasavvıflardan önemli birisi olan Ahi Evran, Anadolu'da esnaf ve sanatkârları bir birlik altında toplayarak sanat ve ticaret ahlakını, üretici ve tüketici çıkarlarını güven altına almak suretiyle, bu olumsuz politik ve ekonomik atmosfer içerisinde onlara yaşama ve direnme gücü vermiştir (Günay, 1998: 70; Sancaklı, 2010; Alkış, 2011).

Ahilik, sanata ve meslek yaşamına yön veren, esnaf ve zanaatkârları çıraklıktan ustalığa eğiten, yetiştiren, üretici ve tüketici arasındaki iletişimi denetleyen ve böylece ekonomik hayatı düzenleyen bir esnaf örgütü olmasının yanında, açtıkları zaviyelerle yalnızca bünyesindeki esnaf ve zanaatkâra değil, bütün halka kapılarını açmış ve toplumun pek çok kesimine tasavvufî dünya görüşü sunmuştur. Bununla birlikte, bu zaviyeler dini/ahlaki, sosyal ve iktisadi ve askeri eğitim merkezleri olarak da vatanın savunulmasına ve halkın eğitimine önemli katkılar sunan merkezler haline gelmiştir.

İnsan merkezli bir düşünce sistemi olarak bireyin, ahlakî ve meslekî açıdan yetiştirilmesini hedefleyen Ahilik, ticarî ve ahlakî ilkelere sahiptir. Bu ilkeler Fütüvvetnamelerden, Fütüvvetnameler de öğretilerini İslam dininin kaynakları olan Kur'an ve Sünnetten almıştır. Ahilik zamanla iktisadî yönü ağır basan bir kurum haline gelmiştir. Osmanlı'da merkezî otorite yerleşip kuvvetlendikçe, Ahiler siyasi fonksiyonlarını yitirerek daha çok sanat ve meslek faaliyetlerine yönelik birer iktisadî teşkilat halinde varlıklarını sürdürmeye başlamışlardır (Özkeraz, 2000: 150). İslam dininin iktisadî sahada koyduğu helal rızık kazanma, ihtikarı yasaklama, dürüst ticareti teşvik, ölçüyü tartıyı tam yapma, işçinin sıhhatinden yoksun bırakılmayacak kadar çalıştırılması, ücretinin vaktinde ödenmesi gibi işçi haklarını koruyan emirleri, Ahiliğin bünyesinde barındırdığı ilkelere aittir (Ahmed, 1975: 165-166).

Ahiliğin gayelerine ulaşma çabası, Ahilik için eğitimi vazgeçilmez kılmıştır. Bilenin, bilmeyenin elinden tutması biçiminde şekillenen Ahi eğitiminin amacı, mahiyeti ve uygulamalarının belirlenmesinde büyük ölçüde İslam dininin değer ve öğretileri etkili olmuştur. Bu bağlamda Ahilikte, eğitimin amaçları insanı kemale ulaştırma, yeni bireyi hayata hazırlama, bireyin düşünce, tutum ve davranışlarında dengeyi kurmasına yardım etme, bir meslek kazandırma, İslam dininin amacına müsavi olarak dünya ve ahiret saadetinin inşası olarak ifade edilebilir.

Anadolu’da Osmanlı Devleti’nin kuruluşunda Ahilerin kurduğu zaviyelerin önemli katkıları olduğu zikredilmektedir (Şahin, 1994; Ocak, 1999). Anadolu topraklarında kurulan zaviyeler, Anadolu’nun iskanı, Türkleşmesi ve Müslümanlaşmasına katkı sağlamıştır. Bu zaviyeler, çok yönlü bir müessese olarak imardan iskana, zanaatten ticarete, askerlikten eğitime ve dini konulara kadar hemen her sahada etkin bir rol oynamış ve İslamiyet’in yayılmasında önemli roller üstlenmiştir (Ocak, 1978: 254). Zaviyeler XIII. yüzyıl Anadolu’suna psikolojik bir güç sağlayarak kısa sürede Anadolu’da siyasi bir birliğin kurulmasına yardımcı olmuş, Türk ordularından daha önce kurdukları zaviyelerle hudut boylarına ulaşmış böylece gaza, ibadet ve hayır ruhunu canlı tutmuştur (Erdoğan, 1994: 89).

Ahi zaviyelerinin, batıda “uç” bölgelerde yoğunlaştığı görülür. Anadolu Selçuklu Devleti tam bir İslam saltanatı haline geldikten sonra başlıca üç bölge “uç” olmuş ve buralara gaziler gelip yerleşmiştir. Güneyde Çukurova bölgesi, Kuzeyde Samsun ve Kastamonu çevresi, Batıda Kütahya ve çevresi uç bölgeler olarak dikkat çekmektedir (Yiğit, 2013).

Osmanlı’nın kuruluş döneminde uç diye tabir edilen sınır bölgesinde bulunan Eskişehir fetih ve iskan politikaları sebebiyle pek çok zaviyeye ev sahipliği yapmıştır. Böylece imar, iskan ve emniyetin sağlanması gibi hususlarda önemli roller üstlenmiştir. En eskisi, Şeyh Şehabeddin Sühreverdi olmak üzere Eskişehir ve çevresinde 124 zaviye tespit edilmiştir (Topal & Çolak, 2015).

Tarihinde köklü bir Ahilik geleneği olduğunu söyleyebileceğimiz Eskişehir’de günümüzde Ahilik haftası kapsamında çeşitli etkinliklerle hatırlanmaya ve canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda Eskişehir’de gerçekleştirilen Ahilik Haftası Açılış Programına; esnaf odaları büyük bir ilgiyle katılmaktadır. Oda başkanları modernize edilmiş cübbeler giymekte, Meslek Liselerinden öğretmen ve öğrenciler de programda yer almaktadır. Programda esnaf odaları başkanının konuşması, Ahilik Bereket Duası, Ahilik kültürünün gelenekte yerleşmiş değerlerin hatırlatılması ve canlı tutulması için motive edici söylemler içermektedir.

Eskişehir valiliği tarafından düzenli olarak her yıl Ahilik haftası kapsamında kutlama etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu yıl da, otuzuncu Ahilik haftası dolayısıyla düzenlenen etkinlik sebebiyle Eskişehir Ahi Evran Meslek Lisesi’nde bir panel düzenlenmiştir. Ahilik paneline katılan akademisyenler çoğunluğunu ev sahibi lisenin öğrencilerinin oluşturduğu topluluğa, Ahiliğin Anadolu toprakları için taşıdığı değeri, Osmanlı’nın kuruluşunda üstlendikleri rolü, dini ve ahlaki

değerlerle yoğrulan kültürel dokusu, gençlerin yetiştirilmesi ve onların toplumsal hayata katılmaları için yürütülen eğitim faaliyetleri, kurdukları zaviyelerde yolculara cömertçe misafirperverlik yapmaları böylece yol kültürünün oluşmasına sundukları katkıları anlatmışlardır. Ahilikte çıraklıktan ustalığa geçişte bir tür icazet değeri taşıyan şed bağlama merasiminin sembolik bir uygulaması olarak bölgenin meslek liselerinde okuyan ve başarılarıyla dereceye giren öğrencilere modernize edilmiş kuşaklar bağlanmıştır.

Bu araştırma köklü bir geleneğe sahip Ahilik kültürünün Eskişehir ili özelinde bugünün iktisadi ve toplumsal atmosferindeki izlerini bulmak ve bu atmosferin daha güvenli ve özverili bir geleceğe ulaşması için Ahiliğin çözümlerine ulaşmak amacındadır. Bu sebeple Ahiliğin tarihsel süreci, teşkilatlanması, sosyal hayat üzerindeki rolü, ahlaki ve mesleki eğitim konusundaki etkileri incelenmiş ve Eskişehir'de görev yapan akademisyenler, esnaf ve meslek lisesi öğrencileriyle yapılan görüşmelerle günümüzdeki izleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

2. Yöntem

Araştırma; Eskişehir'de Ahilik kültürünün izlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda akademisyenlerin, esnafın ve meslek lisesi öğrencilerinin Ahiliğe ilişkin teorik ve pratik yönde bilgi ve gözlemlerine başvurulmuş ve bakış açılarını derinlemesine tespit etmede nitel araştırma deseni kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın üç farklı örneklem grubu bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Ahilik konusunda araştırmalarda bulunan İlahiyat ve Tarih bölümünden altı öğretim üyesinden oluşmaktadır. İkinci örneklem grubu farklı meslek gruplarından beş esnaftan oluşmaktadır. Son olarak on iki Meslek Lisesi öğrencisi araştırma grubuna dahil edilmiştir.

Ahilik kültürünün akademisyenler, esnaf ve öğrenci gözüyle nasıl ele alındığını tespit etmek için yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle veri toplanmıştır. Görüşmelerde ahiliğin temelini teşkil ettiği düşünülen fütüvvet, ahilik, Ahi Evran, ahiliğin teşkilatlanma süreci, toplumsal fonksiyonları, topluma yansımaları veya yansıma şekilleri, çıraklık, meslek ahlakı gibi sorular yöneltilerek, Ahilik kültürünün Eskişehir'deki akademisyenler, esnaflar ve öğrenciler üzerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilerin işlenmesi ile ulaşılan bulgular, içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Proje süresinde görüşülen akademisyenler “A”, esnaflar “E” ve öğrenciler “Ö” olarak kodlanmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Eskişehir’deki Akademisyenlerin Ahiliğe Bakışları

Eskişehir’de Ahilik projesi kapsamında Anadolu ve Eskişehir Osmangazi Üniversiteleri’nin İlahiyat ve Tarih fakültelerinde görev yapan ve Ahilik konusunda akademik çalışmaları bulunan altı öğretim üyesi ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakatın içeriği Ahilik ve Fütüvvet kavramlarına genel bir bakış, Ahiliğin tarihsel oluşum süreci ve teşkilat yapısı, Eskişehir’de Ahilik olmak üzere üç ana başlıktan oluşmuştur.

A1 (Dr. Öğretim Üyesi) ESOĞÜ İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, A2 (Doç. Dr.) ESOĞÜ İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, A3 (Doç. Dr.) Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, A4 (Prof. Dr.) ESOĞÜ Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, A5 (Doç. Dr.) ESOĞÜ Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, A6 (Doç. Dr.) ESOĞÜ İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü.

3.1.1. Ahilik ve Fütüvvet Kavramlarına Genel Bir Bakış

Görüşmeye katılan akademisyenlerin Ahilik kavramını açıklarken; lügavî ve istilahî anlamlarına, kurumsallaşmış Ahilik üzerinden kurumun teşkilat yapısına, amaçlarına, tarihsel dayanağına ve toplumla olan ilişkisine ve fütüvvet kavramıyla ilişkisine dikkat çektikleri görülmüştür.

A1: “Ahi kelimesi Arapça kardeş anlamına gelen kelimedenden türemiştir. Türkçe’deki karşılığı “akı”dır. Eli açık, cömert gibi anlamlara gelir.” diyerek kelimenin hem Arapçadaki hem de Türkçedeki kullanımına dikkat çekerken; A3: “Arapça kökenli bir kelime olan Ahi’den türemiştir. Neşet Çağatay ve Mikail Bayram’a göre Ahi kelimesinin menşei Türk’tür. Ahmet Yaşar Ocak ve bu alanın uzmanı diğer hocalara göre Arapça kökenlidir. Ahilik, zaviye kültürünün öncesine dayanır. İslam’ın ikinci asrından itibaren varlığı görünür.” diyerek kavramın etimolojik kökeni hakkındaki ihtilafları dile getirmiştir.

Ahiliğin oluşumunda Türk ve İslam geleneğinin harmanlanmış olması fikri kavramın kökensel farklılıklarını bir araya getirmiştir. Örneğin A2: “Ahilik, fütüvvetin teşkilatlanmış halidir. Fütüvvet, Ahilik olarak tezahür etmiştir. Türklerdeki akı anlayışı, İslam ile değişim geçirerek Ahi olmuştur. Akı; âkil, büyük idareci anlamında kullanılır. İslam’la birlikte kurumsallaşmıştır.” sözleriyle ahiliğin İslam’daki fütüvvet geleneği ile Türklerdeki akı anlayışının bir sentezi olduğunu, dolayısıyla kavramın kökeni hakkındaki her iki anlamı da bütünleştirmiştir.

Görüşmelerde A2, A4 ve A6’nın fütüvvet geleneğine ilişkin bilgiler verdikleri görülmüştür. Akademisyenlerden A2: “Fütüvvet, gençlik, yiğitlik, cömertlik anlamlarına gelir. Fetâ anlayışı cahiliye döneminde de vardır. Fetâ kelimesi fiziksel gençliği ifade etmez. Burada ruhun, davranışın, değerlerin genç olması vardır. Bu kelime Kur’an’da dokuz yerde geçer. Ancak aralarında farklılıklar vardır. Cahiliyede kabileyi korumak anlamına gelen yiğitlik (fütüvvet), İslam’dan sonra dini korumak anlamına gelir. Arap kabileleri devlet kuramazken, bu anlayış ile büyük devletler kurulmuştur. Bu düşünceyi daha çok mutasavvıflar kullanmış ve geliştirmiştir. Kuşçyri’ye göre fütüvvet tasavvuftaki bir hal, Bağdadi’ye göre tasavvufun kendisidir.” ifadeleriyle konuyu geniş bir perspektiften ele alarak kısaca cahiliye döneminde ve İslamiyet’ten sonra fütüvvet anlayışından bahsetmiş ve kavramın Kur’an’î dayanakları hakkında bilgi vermiştir. A4: “İlk Fütüvvetname hicrî 2. asırda yazılmıştır. Fütüvvet, Maverünnehir, Horasan civarında ortaya çıkmıştır. İlk fütüvvetname Sülemî’ye aittir.” diyerek Fütüvvetnamelere ve fütüvvetin ortaya çıktığı coğrafyaya değinirken A6 ise, “Abbasi Halifesi Nasır Lidinillah Araplarda İslam öncesindeki fütüvvet anlayışını teşkilatlandırmıştır. Nasır bütün İslam ülkelerine elçi göndererek devlet başkanlarını fütüvvete davet ediyor. Selçuklu Hükümdarı Alaaddin Keykubat fütüvvete giriyor.” açıklamasıyla İslam sonrası fütüvvetin teşkilatlanma sürecini anlatmıştır.

Akademisyenlerin Ahilik konusunda dikkat çektikleri bir diğer husus ise teşkilatın yapısı ve sosyal yönü olmuştur. A4: “Ahilik, dini, mesleki ve ekonomik birlikteliktir. Dini örgütlenmeler yani zaviyeler etrafında ortaya çıkmıştır. Ahilik, ekonomik boyutu olan tasavvufi bir harekettir.” sözleriyle kurumun dini ve iktisadi boyutlarını dile getirmiştir. Benzer bir şekilde A5: “Ahilik, Anadolu Selçuklu Devleti döneminde gelişme gösteren yarı dinî, yarı ekonomik bir kuruluştur. Ahiler ikinci vakitlerine kadar mesleklerini icra ederler, sonrasında Ahi zaviyelerine giderler.” diyerek kurumun çalışma yapısını betimlemiştir.

Ahiliğin oluşum süreci ve Anadolu'nun ekonomik ve dini hayatı üzerindeki etkileri konusunda A4 şunları ifade etmiştir: "İran'ın Kuzeyi ve Anadolu'da Ahilik, Fütüvvetin bir rengidir. Fütüvvetin, Ahilik şeklinde ortaya çıkmış halidir. Ahilik, Ermeni ve Rumlarla mücadele edecek kadar ekonomide güçlü değildir. Ahilik kırsalda etkilidir. Özellikle kırsalın İslamiyet'e bürünmesinde etkilidir. Şehirlerin İslamî renge bürünmesi için Müslümanlarında ekonomik olarak güçlü olması ve şehirlere hükmetmesi gerekir. Hacı Bektaş Veli'nin bu yönde telkinleri olduğunu ve Anadolu'da etkili olduğunu biliyoruz."

Son olarak ekonomik ve dini bir kurum olarak Ahiliğin ilkelerine dikkat çeken A6: "Ahiler akşama kadar çalışıp sonrasında tekkelere giderek sohbet ederler. Ahilik alın terinin kutsallaştırıldığı bir sistem. Bu anlayış, halka da sirayet etmiştir. Ahi mesleği olan, kaliteli mal üreten başkasının sırtından geçinmeyen adamdır. İslam ahlakını prensipleştirmişlerdir. Ahiliğin üç prensibi fütüvvet, mürüvvet ve uhuvvettir. Ahilikte her peygamber bir fetâdır ve ahilerin sahip olması gereken 124 özellik 124 peygambere dayandırılır. Her peygamberin de bir sanatı vardır.." sözleriyle kurumun İslam ahlakını ekonomik hayatta nasıl ilkeleştirdiklerini ifade ederek birbiriyle bağdaşmaz gibi görünen din ve ekonomi boyutlarının bir arada bulunduğunu göstermiştir.

Görüşme yaptığımız akademisyenlerin açıklamaları Ahiliğin dini boyutuna ilişkin, İslamiyet'ten öncesine dayanan fütüvvet anlayışının İslamî bir tezahürü olduğunu ve kırsal bölgelerde yaygın olduğunu göstermektedir. Ayrıca A6.'nın belirttiği "Ahilikte her peygamber bir fetadır" bilgisi, cahiliyedeki çeşitli ahlakî ilkelere dayanan fütüvvet düşüncesinin, İslamiyet sonrası tamamen dinî bir hale dönüştüğünü ifade etmektedir.

3.1.2. Ahiliğin Tarihsel Oluşum Süreci ve Teşkilat Yapısı

Ahiliğin tarihsel oluşum süreci ve teşkilat yapısı başlığı altında akademisyenlerin, Ahiliğin kurucusu olarak bilinen Ahi Evran, Ahiliği meydana getiren sebepler, Ahiliğin sahip olduğu ilkeler, teşkilat yapısı ve fonksiyonları hakkında verdikleri bilgiler değerlendirilmiştir.

Ahi Evran hakkında bilgi veren akademisyenlerden A6: "Ahi Evran 1171 de İran'da doğdu. Çok yönlü bir şahıstır, gençliği ilimle geçer. Maverâünnehir'de Fahreddin er-Râzî'den ilim alır ve Bağdat'ın ilim merkezi olduğu dönemde genç-

liğini orada geçirir. Asrın bütün ilimlerinde uzmanlık seviyesine ulaşır. Debbâğların piridir. Önce Kayseri’de ikamet eder, orada esnaflar sitesi kurar. Atölyesinin altında yılan yetiştirir. “Yılanlar kitabı” isminde bir eseri vardır. Anadolu onun döneminde Moğol istilasına maruz kalır. Müridleri Kayseri’yi Moğollara karşı savunur. Kayseri düşünce bir süre hapiste kalır. Sonra Denizli’de aynı faaliyetleri devam ettirir. En sonunda Kırşehir’e gelir. Ahi teşkilatı yönetim boşluğu olduğu zamanlarda idare görevini yürütür.” sözleriyle Ahi Evran’ın doğumu, eğitimi, mesleği, siyasi ve toplumsal olaylarda oynadığı rolü ve ikamet ettiği Anadolu illerinden bahsetmiştir.

Ahi Evran’ın Kırşehir iliyle özdeşleşen hayatına A3 şu sözlerle dikkat çekmiştir: “Ahi Evran Kırşehir kökenlidir mesleği debbâğdır. 132 koldan oluşan esnafın piridir. Kırşehir Ahilikte asitânedir, merkezdir. Nasıl ki Konya Mevlevilikte asitâne ise Ahilik için de Kırşehir öyledir. Ahi zaviyelerine atamalar yapılırken mutlaka Kırşehir’in görüşü alınır.”

Ahiliğin oluşum sürecine ilişkin ise akademisyenlerin farklı bakış açılarına sahip olduğu görülmektedir. Bu konuyla ilgili olarak A1: “İslam’ın ilk yıllarında fütüvvet kelimesiyle ifade edilen Ahilik teşkilatı Moğol istilasından kaçan Türkler tarafından kurulmuştur. Türklerin Anadolu’ya gelme sebepleri Moğol istilalarından kaçma ve İslam’a yakın bölgelere hicret etme düşüncesidir. Ahilik teşkilatının Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında büyük katkıları vardır. Ahiler, mu tasavvıf kökenlidir. Anadolu’da yaşayan Rumlardan sanatları öğrenip, gençlere bunları öğretmişlerdir. İş sahibi olan gençler daha sonraları bu sanatlarda Rumları geçmiştir.” açıklamalarına yer vererek Ahiliğin Moğol istilasından Anadolu’ya kaçan Türkler tarafından kurulduğunu söylemektedir. Bu görüşün, Ahiliği Türklereki akı anlayışının devamı olarak gördüğünü söyleyebiliriz.

A3 ise tarihi kaynaklarda Ahiliğin, fütüvvet anlayışıyla doğrudan bağlantısı olduğunu ve Ahi zaviyelerinin hicrî 2. asra dayandığını ifade etmektedir: “Neşet Çağatay ve Mikail Bayram’ı Ahiliğin Türk kökenli olması konusunda yanıtın şey Kırşehir’in merkez olmasıdır. Ancak tarihi kaynaklara baktığımızda Ahi zaviyelerinin doğrudan fütüvvet ile bağlantısı tespit ediliyor ve İslam’ın ikinci asrına kadar da uzanıyor. Anadolu’daki zaviyelerin en erken inşa edilenini 12. yüzyıla kadar götürebiliyoruz. Zaviyelerin çoğu beylikler döneminde hemen Osmanlı’nın öncesinde yapılmıştır. Halil İnalçık Osmangazi ve Şeyh Edebalı’nın de Ahi şeyhi olduğunu söyler.” Bu ifadelerle göre ise Ahilik teşkilatının Arapların

fütüvvet anlayışına dayanan bir kurum olduğunu ve Ahi zaviyelerinin kurumsallaşmış şekli olduğunu söylemek mümkündür.

Ahilik'in sebeplerine değinen A4, son olarak Ahiliğin ekonomik ve dini boyutunu göz önünde bulundurarak kurumun ortaya çıkışını farklı bir sebebe dayandırabileceğini şu sözlerle ifade etmiştir: "Ahilik, ekonomik bir boyutu olan tasavvufi bir harekettir. Ekonomik faaliyette bulunmalarının bazı sebepleri var. Müridlerin bazen beleşçilik ve tembellik ile itham edildiği oluyor. Onlara cevaben "sufi Müslüman elinin ekmeğini yer" anlayışı geliştiriyor. Yani mürid ve sufilerin yardımlarla geçinmesine gelen eleştiriler yüzünden Ahilik teşkilatının ekonomik boyutu oluşuyor." A4'ün bu ifadelerine göre, Ahiliğin ekonomik yönünün ilk olarak müridlere yöneltilen beleşçilik eleştirilerine cevaben ortaya çıktığı, dolayısıyla Ahiliğin önceleri yalnızca dinî bir kurumken daha sonraları ekonomik faaliyetlerde bulunmaya başlayan bir tarikat hareketi olduğunu söylemek de mümkün görünmektedir.

Ahiliğin ortaya çıkışına dair ortaya konan bu farklı yaklaşımlar ilkeler sözü konusu olduğunda ortak bir noktaya ulaşsa da, ilkelerin kaynağı konusunda benzer bir ayrımı görmek mümkündür.

A4: "Cömertlik, paylaşmak, elin geniş, sofranın, kapının açık olması, gözün bağlı tutulması, ele, bele, dile sahip olmak ahiliğin ilkelerindedir. Ayrıca yiğitlik, doğruluk, ahde vefa, yardım severlik de ahilerin ilke edindiği ahlak kurallarıdır. Bu ilkeleri ekonomiye döktüğümüzde bunların batıda görülen rekabet anlayışından farklı olduğu ortaya çıkar. Bununla birlikte 13. yy. da, ortaçağda batıdaki esnaf derneklerinin Ahiliğe benzediğini söylemek gerekir. Aynı dönemde yani yaklaşık 13-14. yy. da Osmanlı devletinde loncalar benzer bir yapı sergiliyorlar." sözleriyle Ahiliğin bir takım ahlaki ilkelere sahip olduğunu ve bu ilkelerin meslek hayatına yansıtılmasının ekonominin şekillenmesindeki etkisini ve bunun sonucunda Batı'daki benzerlerinden farkını ifade etmiştir.

A4'ün sıraladığı ahlaki ilkeleri Kuran ahlakıyla ilişkilendiren A6, benzer şekilde bu ilkelerin ekonomik hayatın düzenlenmesindeki etkisini şu sözlerle ifade etmiştir: "Yiğitlik, civanmertlik, Ahilik, Kur'an ahlakının ete kemiğe bürünmüş halidir. Sosyal dayanışma, bekar üyeleri evlendirmek, iflas etmiş esnafa yardım etmek, kaliteli mal üretmek, helal lokma yemek, kazanca haram karıştırmamak acımasız rekabet içinde değil kardeşlik içinde ticaret yapmak Ahilik anlayışının temelleridir."

Ahiliğin temel ilkelerinin kaynağını dinde bulan **A1** bu temelin esnaf teşkilatları açısından zamanla yitirildiğini söylemektedir: “Ahiliğin ilkeleri Kur’an ve sünnete dayanır. Ahlakî ve iktisadî ilkelere, Ahilik yeminine baktığımızda bunu görürüz. Ahinin aynı zamanda iyi bir Müslüman olması gerekir. Osmanlının sonlarına doğru lonca teşkilatına döner. Günümüzde ise (esnaf odalarının) dini dayanağı yoktur.”

Ahilikteki zaviye geleneğinin bir yansıması olarak konuya tasavvufi bir açıdan yaklaşan **A2** bu kapsamda altı ilke sıralamıştır: Birincisi, “Ahilik, paylaşım ahlakı üzere kurulmuştur. Sofrayı, malı, makamı yani her şeyi paylaşmaya dayanır. İkincisi kendin için istediğini diğerine de istemendir. Bu anlamda fütüvvet İslam ahlak anlayışının ütopyası, ahlakî idealizmdir. Üçüncüsü kendini bilmektir. Bu, “kendini bilen rabbini bilir, rabbini bilen kendini bilir” anlayışından ileri gelmektedir. Yani ne bugünün hümanisti gibi insandan ne de selefi akıl gibi sadece Allah’tan yola çıkar. Hem kul olduğunun hem de dinin senin için indirildiğinin bilincinde olmaktır. Dördüncüsü muhabbettir. Yaratandan ötürü hayvanlar ve bitkiler de dahil bütün varlığı sevmektir. Her şeyi sevin ancak yabancıları içinize almayın. Buradaki yabancı ahiliği ve fütüvveti bilmeyen anlamında algılamak gerekir. Sonuçta Ahilik bir tarikat yapısına sahiptir. Muhabbetin alt ilkeleri şefkat, merhamet, rahmet ve tevazudur. Beşinci ilke hizmet anlayışıdır. Başkasına elinden geldiğince hizmet edeceksin ancak hizmet ettirme talebin olmayacak. Altıncı ilke muhasebedir. Bu ahlakî ilkelerin hepsi toplumda dinamik ve canlı olarak yaşamıştır.”

Ahiliğin köklerini Arap Fütüvvet geleneğine dayandıran **A3**, Ahiliğin ilkelere bütünü dinlerde ve kültürlerde örneği bulunabilecek ahlaki değerlere işaret ettiğini ve İslam’la birlikte çeşitli alanlarda kurumsallaşmaya başlayan toplumun iktisadi hayatı bu ahlaki ilkelerle şekillendirmesinden şu sözlerle bahsetmiştir:

A3: “Ahiliğin ilkelerine bakınca Fütüvvetnamelerden alındığını görüyoruz. Ahilik bir kurumsa bunun ilkeleri Fütüvvetnamelerdir. Böyle bir yapı İslam öncesi kurumsal olarak yok ancak ilkesel olarak var. Eline, diline, beline sahip olmak ilkesi bütün inançlarda ortaktır. Amaçları İslam’ı öğretmek ve dürüst esnaflık yapılımasını sağlamaktır. İnsanlar üretime katkıda bulunsunlar bunu yaparken de kimseyi incitmesinler, devlete ve millete faydalı bireyler olarak yetişsinler. Nitekim iyi insan yetiştirmek cemiyet hayatının yetişmesinde önemli rol oynar.”

Verilen yanıtlar şu ortak ahlaki ilkelerde birleşmektedir: Cömertlik, doğruluk, ahde vefa, merhamet, isar, kendine sahip olmak, işini hakkıyla yapmak. Ahiliğin ilkelerinin Fütüvvetnamelerde yer aldığı ve bu eserlerinin de kaynağının Kur'an ve sünnet olduğu ifade edilmiştir. Buradan Ahilerin iyi Müslüman olmaya çabaladıkları ve içinde buldukları toplumun faydasına çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Ahilikte ilkelerin belirlenmesi kadar ilkelerin uygulanması da ayrıca önem arz etmektedir. A1 bu konuyu şu sözlerle dile getirmiştir: "İlkeleri konusunda titizdirler ve yaptırımları serttir. Denetim sistemi vardır. Bir esnafın malında kusur varsa düzeltilmesi istenir, eğer düzelmezse meslekten men edilir. Yani 'pabucu dama atılır' ve bir daha o bölgede mesleğini icra edemez. Nitekim ahiliğe girişte Ahilik yemini vardır. Teşkilata kabul için belli şartları taşımak gerekir. Eline, beline, diline hâkim olmak Ahi yeminlerinden biridir. Ahilik teşkilatındaki usta-çırak arasında şeyh-mürid ilişkisi vardır. Ahiler gündüz esnaflık yapar akşamları ise zaviyelerde/tekkelerde dinî eğitim alırlardı."

Diğer taraftan Ahi kuruluşlarının yönetimle ilişki içinde olduğu ve belirsizlik durumlarında idari görevler üstlendikleri bilinmektedir. A6: "Ahi Şeyleri Osmanlı'nın kuruluşunda etkili olmuşlardır. İlk Osmanlı sultanları Ahi şalvarı, ahi kemeri giyip Ahiliğe intisap ediyorlar. Fatih'ten sonra ise resmileşiyor. Osmanlı çarşılarında Ahi şeyhleri görev alıyor. 18. yy. dan sonra ise Loncalar devreye giriyor. 1920'lerden sonra tekke ve zaviyeler kapatılınca Ahilik ilkeleri lağvediliyor. Ancak prensipler kültürün en ince noktasına kadar nüfuz etmişlerdir." sözleriyle Ahiliğin Osmanlı'nın kuruluşunda oynadığı role dikkat çekmiş ve devletle olan ilişkilerde Ahiliğin geçirdiği aşamalardan bahsetmiştir.

A3 ise yönetimin Ahiliğe yaklaşımı konusunda şunları dile getirmektedir: "Ahi zaviyeleri vakıf kuruluşlarıdır. Buralara devlet görevlileri atar ve işlerini denetler. Yani devlet hizmetlerini vakıflar aracılığıyla yürütüyor. Örneğin Seyit Gazi külliyesini vakıf olarak kurdu, devlet buraya destek verdi. Devlet hem maddi destek verir hem de yönetimi denetler." Bu durumda Ahilik ve yönetimin birbiri üzerindeki etkilerinin karşılıklı olduğunu söylemek mümkündür.

Ahi teşkilatının meslek grupları ve zaviyelerden oluşan ikili yapısı göz önüne alındığında zaviyelerin yapılanmasına ayrıca yer vermek gerektiği açıktır. A3 bu konuya aşağıdaki cümlelerle açıklık getirmiştir:

“Ahi zaviyeleri ile esnaf teşkilatı haline gelmiş loncalar aynı şeyler değildir. O dönemde dört toplumsal sınıf vardır. Bunlar Gaziyani Rum; savaşçılar, Bacıyani Rum; bayanlar, Abdalani Rum; alimler ve Ahiyani Rum, esnaflar. Ahi zaviyeleri ticari faaliyet yapmaz. Buralar esnafların akşamları dini eğitim aldığı yerlerdir. Yani informal, gayr-i resmî eğitim kurumlarıdır. Ünlü seyyah İbn Battuta Anadolu’ya Denizli’ye geldiğinde iki tane ahi zaviyesi misafir etmek için kavga etmişlerdir. Ahilerin karıştırıldığı bir grup var, bunlar fakihler. Fakihler, medrese İslam’ını temsil eder. Ahi zaviyeleri ise halka yönelik hizmet veren informal eğitim kurumlarıdır.”

Son olarak A4 Ahiliğin dini ve ekonomik boyutuyla sahip olduğu yapıyı, Ahi kuruluşlarının yönetimle ilişkisini ve aynı dönemlerde Avrupa’daki esnaf gruplarından farkını şu sözlerle özetlemiştir: “Kapitalist sistemde iktisat, menfaattir. Osmanlı’daki loncalar sosyal ve dini gayeler içerir, amaçları sadece ekonomik değildir. Şöyle bir anlayış vardır Ahilikte; “açtığım işyeriyle iki kişiye ekmek parası kazandırır, sevap elde ederim.” Bu, dinin ekonomiye müdahalesidir. Yani hem Allah rızası kazanma hem topluma faydalı olma amacı vardır. Orta çağ Avrupa’sında siyasi birlik yok ama dini birlik var. Bu dönemde papa çok etkili ve ekonomik eğilimi belirlemede din büyük etken. Bu dönemde Avrupa’da dayanışmacı, paylaşımcı ekonomik gayeler etkili. 14 ve 15. yy.da Avrupa bu düşüncelerden sıyrılıyor, şehirler çözülmeye başlıyor. Ahilik anlayışı Osmanlı’da 18. yy’a kadar devam ediyor. Ancak 16. yy.dan başlayarak bu kurumun daha profesyonel, daha seküler, daha mesleki bir bakış açısı var. Şeyhin yerini döneme göre Ketuda ya da nakip alıyor. İmparatorluğun son dönemlerine kadar “baba” ismiyle atamalar yapılıyor ancak bunlar sembolik. 16. yy.da devlet desteği devam ediyor ancak dini yapı zayıflıyor, gayr-i Müslimlerde bu yapının içine giriyor. Ancak yönetici yani “ketuda” Müslümanlardan oluyor. 18. yy. da ise oyların çoğunu aldıkları takdirde ketuda olabiliyorlar. Sonraki aşamada ise kendi derneklerini kurmaya başlıyorlar. Ahilik sivil toplum örgütü olarak görülebiliyor. Ancak buraya devletin müdahalesi var. Yani “yarı resmi sivil örgütlenme” olarak tanımlamak daha doğru olur. 19. yy.a gelindiğinde çözümler başlıyor. Bu yüzyıl, Osmanlı’nın siyasi birliğini toplamakta zorlandığı, bazı devletlere ekonomik ayrıcalıklar verdiği bir dönem. Ahilik sanayi devrimine kadar etkili olmuştur. Ahiler, küçük ve orta ölçekli esnaflar. Ağır sanayi teşebbüsleri devlet tarafından yapılıyor. Ahilikte rekabet yok. Düşük teknolojiyle üretim yapılıyor, az sermayeyle faaliyet gösteriyorlar.”

Akademisyenlerin yaptığı açıklamalardan Ahiliğe farklı yaklaştıkları görülüyor. A1, Ahilik teşkilatının üyelerinin ekonomik faaliyetlerini sıkı bir denetime

tabi tuttuğunu ve belli bir kalite standardı gözettiğini belirtmiştir. A3 ise, keskin bir ayrımla Ahi zaviyeleri ile daha sonraları esnaf teşkilatı haline gelmiş Ahiliğin farklı yapılar olduğunu ifade etmektedir. Ahi zaviyelerini ticarî faaliyette bulunmayan gayr-i resmi eğitim vakıf kuruluşları olarak tanımlanırken, Ahilik teşkilatının o dönemdeki dört toplumsal sınıftan biri olan Âhiyâni rum yani esnaf grubu olduğunu söylemiştir. A6, iktisadî bir oluşum olması yönüyle Ahiliğe yaklaşmakta ve geç dönemde loncalaşmış haliyle teşkilat yapısını anlatmaktadır. Ayrıca aynı tarihlerde batıdaki din-iktisad ilişkisinin benzer şekilde olduğuna ve yönelimi belirlediğine değinmektedir.

Akademisyenlerin Ahilik teşkilatına ilişkin üzerinde durduğu bir diğer husus ise Ahiliğin sosyal hayata yansıyan yönüdür. A6 bu konuya ilişkin Ahiliğin üstlendiği görevlerini şu şekilde sıralamıştır: “Ahi zaviyelerinin üç görevi vardır: 1. İnsanları irşad ederler, 2. İnsanlara meslek kazandırırılar, 3. Kitap telif edip, ilim öğretirler.”

A1: “Bütün tekke ve zaviyeler 1200 senesinden sonra sadece dinî kurumlar değil aynı zamanda meslek eğitimi veren yerlerdir. Buralarda sadece zikir yapılmaz. Bu teşkilat, her zaman yönetimi desteklemiştir. Sulh zamanında esnaf, savaş zamanında ise mücahit olmuşlardır. Dini bir kurum olarak yani İslam’ı yayan bir kurum olarak bakarsak bu teşkilatın köklerini Battal Gazî’ye (v. 740) kadar götürebiliriz.” diyerek Ahiliğin, eğitim, askerlik, dini yayma ve üretim yapma gibi hususlarda katkılarında bahsetmiştir.

A2 ise özellikle zaviyeleri göz önüne alarak yol kültürüne katkılarında şu sözlerle değinmiştir: “Osmanlı’nın kuruluş yıllarında Ahi zaviyelerinin sadece barınma hizmeti yok aynı zamanda askeri hizmetleri de var. Otorite boşluğu varsa güvenlik için müdahalede bulunabilirler. Mesela Ahilerin “yolun ve belin hıfz-ı hıraseti” belirlenmiş görevlerinden biridir. Ayrıca “ayende vü ravende” olarak ifade edilen görev gelip geçenlerin doyurulması anlamına gelir. Dolayısıyla buralar bir misafirhane işlevi görmektedir.”

Akademisyenlerin verdikleri cevaplardan Ahiliğin farklı toplumsal fonksiyonları olduğunu görüyoruz. Ahilik teşkilatı hem dini hem de mesleki eğitim veren bir kurum olmasının yanı sıra savaş zamanları mücahit olarak devlete destek vermişlerdir. Bunun yanı sıra Ahi zaviyeleri toplumun güvenliğini sağlamak, yolcuları misafir etmek gibi görevleri de üstlenmişlerdir.

3.1.3. Eskişehir’de Ahilik

Eskişehir’de Ahiliğin izleri konusunda görüşlerine başvurduğumuz akademisyenler konu hakkında Ahiliğin Eskişehir’deki tarihi ve günümüzdeki izleri olmak üzere farklı iki yönden değerlendirme yapmıştır.

Ahiliğin Eskişehir’deki tarihine ilişkin A1: “Günümüzde Ahilik esnaf ve sanatkârlar odaları tarafından temsil edilmektedir. 1262 yılında vefat eden Ahi Evran’ın Kırşehir’de Ahiliği kurduğu bilinir. Ancak Eskişehir’in İnönü beldesinde Murat Ahi isminde bir şahsın kabrine ulaşıldı. Bu şahsın vefat tarihi 1160. Yani Ahi Evran’dan daha önce yaşamış. Bu Ahiliğin Eskişehir’de daha öncesine dayanıldığını göstermektedir. Eskişehir’de yaşamış birçok Ahi vardır. Şehabeddin es-Sühreverdî’nin kabri buradadır. Ayrıca Şeyd Edebalî’nin de “ahi” olduğu söylenir. Nasreddin hoca Eskişehir’li bir Ahi’dir. Yunus Emre’de çiftçilik yapmış bir Ahidir. Ahiler Eskişehir’deki Bizans kalesini alarak Osmanlı’yı kurmuştur.” ifadelerine yer vermiştir.

Ahiliğin Eskişehir’deki tarihi konusunda veri kaynağı olarak zaviyelerin tespiti önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Konuya ilişkin A3 şunları belirtmektedir: “Eskişehir Günyüzü’nde birkaç Ahi zaviyesi vardır. Ahi Ömer zaviyesi, Eskişehir’in merkezindedir. Günümüzde bu zaviyelerden hiçbiri kalmamıştır. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasını emreden kanundan sonra buralar ya yıkılmış ya da başka amaçlarla kullanılmıştır. Nitekim zaviyeler çok görkemli binalar değil ev gibi küçük yapılar. Tespitlerimize göre Ahi Süleyman Zaviyesi Eskişehir’in Kireçli köyündeymiş. Yine Ahi Bilice, Ahi Kılınc ve Ahi Şeyh zaviyeleri Sultandere’deymiş. Eskişehir Ahi zaviyeleri açısından çok zengin. Günyüzü köyünde Ahi Orta zaviyesi ve Zaviyesi var. Ahi İdris Zaviyesi Çanakçı köyünde. Bu köy bugün de vardır. Seyitgazi Devevran köyünde Ahi Koca Zaviyesi var. Sivrihisar’da birçok zaviye vardır. Ahi Ali zaviyesi, Ahi Fahrettin zaviyesi, Ahi Hacı Babaoğlu zaviyesi ve Ahi Rüstem zaviyesi. Sonuncusu gelirleri itibarıyla Eskişehir’in en büyük zaviyelerinden biridir. Yine Günyüzü-Sivrihisar tarafında Ahi Aydın zaviyesi, Sivrihisar Kepen’de Ahi Paşa zaviyeleri mevcut. Bizim tespitlerimize göre Eskişehir’de toplam 124 zaviye var. Bunlardan sadece 20-25 kadarı Ahi Zaviyesidir. Ancak İsmi Ahi olmayıp kendi Ahi olan zaviyeler de var”.

Eskişehir’de köklü bir geçmişe sahip olduğu görülen Ahiliğin bugüne yansımaları konusunda akademisyenler farklı gerekçelerle geçmişe nazaran zayıflamış bir etki alanına sahip olduğunu ifade etmişlerdir. A3: “Ahilik ilkelerini gönlünde,

zihninde yaşayan insanlar var. Ama kurumsal olarak Ahiliğin devamı değiller sadece ferdi çabalar mevcut. Bu, Fütüvvetname okuduklarından değil gelenekten getirdikleri bilgilere dayanır. Yani gizli bir Ahilik anlayışı esnafın ve cemiyetin gönlünde yatıyor.” diyerek toplumsal zihniyete gelenekten sinen tutumlara dikkat çekmiştir.

A1 ise Ahilik haftası etkinlikleri kapsamında bazı geleneklerin devam ettirilmeye çalışıldığını şu sözlerle ifade etmektedir: “Günümüz Eskişehir’inde Ahilik düşüncesinin laiklik ilkesi dolayısıyla dini yönü zayıflasa da esnaf hala dükkânını besmele ile açar. İş yerlerinde hala ahiliği simgeleyen bazı tablolar asılmaktadır. Yaklaşık 3-4 yıldır Eskişehir’de Ahilik haftası kutlanmaya başlanmıştır. Bu kutlamalarda cömertliğin simgesi olarak Ahi aşısı dağıtılır. Esnaf odaları işi yapan meslek erbabını Ahilik haftasında ödüllendirir ancak iyi yapmayan teşhir edilmez. Yine günümüzde mesela berberler odası dernek başkanı, berber esnafının Ahisi oluyor. Bu ifade sembolik olarak kullanılıyor. Ahilik böylelikle canlandırılmaya çalışılıyor.”

A5: “Biz Osmanlı döneminde Eskişehir’deki zaviyelerinin durumu hakkında çalışmalar yaptık. Çalışmamız eski zaviyelerin gün yüzüne çıkarılmasını amaçlamaktadır. Ancak günümüzde Ahilik teşkilatının esnaf ve toplum içindeki etkileri hakkında bir çalışmam bulunmamaktadır.” sözleriyle Ahiliğin günümüzdeki etkileri hakkında açıklama yapmamıştır. Ayrıca Eskişehir’de Ahilik kültürünün etkilerine ilişkin yapılmış bir çalışma olmaması bu araştırmayı bu alanda bir ilk adım olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

A6 gözlemlerinden hareketle Eskişehir’de Ahilik kültürünün etkisiz kalışını şu sözlerle açıklamıştır: “Eskişehir’de Ahilik ahlakı pek nadir görülmektedir. Eskişehir Cumhuriyet şehridir ve daha çok kazanca odaklıdır. Helal- haram endişesi güdülmemektedir. Ancak eski ilçelerden Sivrihisar’a gittiğimizde Ahilik etkilerini görüyoruz. Eskişehir’de özellikle Sivrihisar ve Emirdağ kökenli esnafa baktığımızda Ahilik ahlakının varlığından söz edebiliyoruz. Diğer ilçelerde pek fazla etkisi yok. Çünkü bunlar geleneğe değil çok kazanç anlayışına dayanmaktadır. Bu yüzden sonuç olarak Eskişehir esnafında Ahilik ahlakına rastlamıyoruz.”

A2 ise Eskişehir’de Ahiliğin etkisinin giderek etki kaybetmesine ilişkin bir takım gerekçeler sıralamıştır: “Nüfusun çeşitliliği sebebiyle Eskişehir aslı yapısını koruyamamıştır. Afyon, Kütahya gibi kültürün yaşadığı merkezî bir şehir olama-

mıştır. Ahilik geleneği açısından bakarsak Eskişehir’de Ahilik zayıf. Kısmen berberlerde usta-çırak ilişkileri devam ediyor. Diğer esnaflarda meslek erbabı yetiştirmek gibi bir gelenek yok. Küçük çocukların çalışmasını yasaklamak da etkili oldu. Bu, çocukları korudu (?) ama geleneği zayıflattı. Televizyon, radyo gibi teknolojik aletlerin ortaya çıkması Fütüvvetnamelerin eskisi kadar okunmamasına sebep oldu. Artık zihin inşasında başka şeyler etkili. Eskişehir’de bireysellik ve özgürlüğün yüksek seviyede olması da Ahilik kültürünün zayıflamasında rol oynamıştır.”

Eskişehir ili özelinde Ahilik etkilerini sorduğumuz akademisyenler günümüzde Ahilik anlayışının genel olarak bulunmadığını, bunda bireyselliğin, seküler düşüncenin, nüfus yapısının, yasaların ve teknolojik gelişmelerin etkili olduğunu düşünmektedirler. Bununla birlikte sembolik de olsa berberlik gibi bazı esnaf kollarının Ahilik anlayışını devam ettirmeye çalıştığını ve devletin Ahilik haftası etkinlikleriyle bu düşünceyi yeniden canlandırmaya gayret ettiğini ifade etmektedirler. Ayrıca Cumhuriyet döneminde tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla son bulan Ahi teşkilatının yerini esnaf ve sanatkârlar odası almıştır. Ancak bu kurumun Ahilik gibi bir denetleme yetkisine sahip olmadığını belirtmektedirler. Eskişehir’de Ahilik tarihi çalışan akademisyenler konuyu daha çok tarihi boyutuyla ele alarak Eskişehir’in geçmişte birçok Ahi Zaviyesine sahip olduğunu fakat bunların hiçbirinin günümüze gelmediğini söylemektedirler.

3.2. Eskişehir Esnafında Ahilik Kültürünün İzleri

“Ahilik Kültürü ve Günümüze Yansımaları Eskişehir Örneği” başlıklı araştırma kapsamında, Ahilik kültürünün esnaf üzerinde ne gibi etkileri olduğunu tespit amacıyla Eskişehir ilinde faaliyetlerini yürüten, farklı meslek gruplarından seçkisiz örneklem yoluyla beş esnaf ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin amacı, Eskişehir ilinde bulunan esnafların, Ahilik kültürü ile ilgili bilgileri ve düşüncelerini, yaşadıkları sorunlar hakkındaki görüşlerini ve Ahilik kültürünün günümüzdeki imkan ve sınırlılıkları üzerinden mevcut sorunlara sunacağı çözümler hakkında görüş ve önerilerini öğrenmektir.

Görüşmelerin örneklemini Eskişehir ilinde bulunan berber, kuaför, lokantacı, tuhafiyeci ve terzi olmak üzere beş esnaf oluşturmaktadır. Görüşme yaptığımız esnafları şu şekilde tanımlamak mümkündür: E1: (31/kadın/kuaför) E2: 46/erkek/ berber) E3: (39/erkek/ terzi) E4: (55/erkek/lokantacı) E5: (60/erkek/ tuhafiyeci).

Esnafa, öncelikle kişisel bilgiler, ardından mesleklerini nasıl seçtikleri, herhangi bir meslek eğitimi alıp almadıkları, mesleklerinde yaşadıkları sorunlarla ilgili meslekî bilgilerle ilgili sorular yöneltilmiştir. Daha sonra meslek örgütleriyle ilişkileri ile ilgili sorular yöneltilmiş, sonrasında ise Ahilik kültürü ile ilgili bilgilerini ölçecek sorular yöneltilmiştir. Son olarak da günümüz için ahilik'in imkân ve sınırlılıkları ile ilgili sorular sorulmuştur.

3.2.1. Meslekî Bilgiler

Bu başlık altında esnafın meslek seçiminde etkili olan unsurlar, mesleklerine ilişkin herhangi bir örgün veya yaygın eğitim kurumundan eğitim alıp almadıkları, mesleğe ilişkin çıraklık/ kalfalık deneyimleri olup olmadığı, mesleklerini icra ederken benimsedikleri temel ilkeler, meslekleriyle ilgili karşılaştıkları temel sorunlarla ilgili sorular yöneltilmiştir.

Meslek tercihine ilişkin soruya verilen cevaplar incelendiğinde, zorunluluk, aile yönlendirmesi ve küçükken okumayıp esnaf yanına çırak olarak verilme gibi faktörlerin etkisinden bahsedildiği görülmektedir. E1: *"Ailemde bu mesleği yapan vardı. Babamın da yönlendirmesiyle tercih ettim."* diyerek aile mesleğini devam ettirmek için; E3: *"İşletme mezunuyum. Zorunluluktan bu işi yapıyorum."* sözleriyle zorunluluktan ve E5: *"Küçüklükten beri ustamın yanındaydım. O zamandan beri de bu işe devam ettim."* diyerek usta çırak ilişkisiyle öğrendiği işi devam ettirmek için bu mesleği yaptıklarını belirtmişlerdir.

Meslek tercihlerinde aldıkları eğitimin etkisini değerlendirmek amacıyla yaptıkları meslekle ilgili eğitim alıp almadıkları sorulduğunda; E1: *"Eğitim aldım. Gazi Meslek lisesinde öğrenim gördüm."* şeklinde cevap verirken, E3: *"Mesleğimle ilgili eğitim almadım. Başka bir bölüm mezunuyum. Sonradan bu işe girdim."* Demmiştir. E2, E4, E5 ise meslekleriyle ilgili örgün bir eğitim almadıklarını, mesleğe çıraklıktan başladıklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada E2, E4 ve E5'in çıraklık ve kalfalık deneyimi bulunduğunu görmekteyiz. Katılımcılardan E3, meslek lisesinde kalfalık eğitimi aldığını; E1 ise mesleğe sonradan başlaması sebebiyle yalnızca kısa bir dönem usta yanında çalıştığını ifade etmiştir.

Esnafın verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde, Ahilik geleneğinde gördüğümüz, usta-çırak ilişkisinin Ahilik teşkilatı içerisinde olmasa da onun bir kazanımı olarak esnaf arasında devam ettiği söylenebilir.

Esnafa yöneltilen “Mesleğinizi icrâ ederken benimsediğiniz temel ilkeler nelerdir?” sorusuna verilen cevapların birbiriyle paralel olduğu görülmüştür. Şöyle ki; **E1:** “müşteri memnuniyeti, **E2:** kaliteli hizmet”, **E3:** temel ilkemiz kalite, kaliteli hizmet, güven”, **E4:** “müşteriyi memnun etmek, mutlu ayrılması”, **E5:** sattığımız ürünü uygun fiyattan kaliteli vermek, müşteriyi çekmek.” şeklinde cevaplamıştır.

Bu cevaplar değerlendirildiğinde müşteri memnuniyetinin ve kaliteli hizmetin esas alındığı, Ahilik teşkilatında ölçüyü tartıyı tam tutma, müşteriyi aldatmama gibi özelliklerle benzerlik arz ettiği söylenebilir.

Esnafa meslek etiği hakkında herhangi bir eğitim alıp almadıkları sorulduğunda esnafın tamamı bu konuda eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Meslek etiği konusunda bir eğitime tâbî tutulmadıklarını, mesleğe usta-çırak geleneğinden gelen esnafın ustalarından öğrendiklerinin meslek ahlakını oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmaya katılan esnafa meslekleriyle ilgili son olarak çalışırken ne tür sorunlarla karşılaştıkları sorulmuştur. **E2:** “Saç kesimini beğenmeyen çıkıyor arada.” ve **E3:** Yaptığım işi beğenmeyen olabiliyor, geri getiriyor.” diyerek müşterilerin sunulan hizmetten memnun olmamasını; **E5:** Aldığı malı geri getiren müşteri oluyor bazen, kazıklandım diye” sözleriyle ürün fiyatının yüksek bulunmasını ve **E1:** “Genelde müşterilerinin kararsızlıkları oluyor.” ifadesiyle müşteri kararsızlığını dile getirmiştir. **E4** ise pek sorunla karşılaşmadığını ifade etmiştir.

Verilen cevaplar değerlendirildiğinde esnafın, müşteri odaklı sorunları olduğu görülmektedir. Bu sorunların giderilmesinde Ahilik ilkelerini benimseyen esnafın müşteri memnuniyetini esas alan yaklaşımı sorunları çözümüne katkı sağlayacaktır.

3.2.2. Meslek Örgütleriyle İlişkiler

Bu başlık altında esnafa meslek örgütleriyle ilişkileri ve meslek örgütlerine yönelik algıları ele alınmıştır. Esnafın her birinin hem kendi esnaf grubuna ilişkin bir odaya kayıtlı olduğu hem de hepsinin Esnaf ve Sanatkarlar Odasına kayıtlı olduğu görülmektedir: **E1, E2:** “Berberler ve Kuaförler Odasına üyeyim. Bir de Esnaf ve Sanatkarlar Odasına”; **E3:** “Terziler ve Sanatkarlar Odasına üyeyim, aynı zamanda Esnaf ve Sanatkarlar Odasına.”; **E4:** “Eskişehir Lokantacılar Odasına üyeyim. Esnaf ve Sanatkarlar Odasına da üyeyim.” ve **E5:** “Tuhafiyeciler ve İşportacılar Odasına üyeyim. Aynı zamanda Esnaf ve Sanatkarlar Odasına.”

Verilen cevaplardan anlaşıldığına göre esnaf, Ahilikle benzer şekilde aynı meslek gruplarını bir araya getiren bir teşkilatlanma, bir esnaf birliğine üye olma durumu şeklinde varlığını sürdürmektedir. Gerek kendi meslek grubu özelinde gerekse bütün esnafın üye olduğu odalar şeklinde bir teşkilatlanma durumu söz konusudur.

Meslek örgütlerinin avantajları ve dezavantajları konusunda E1, E2 ve E5: “Toplantılar haber veriliyor, seçimler yapılıyor başkan seçiliyor, çeşitli organizasyonlar yapılıyor, özel günlerde aranıyor, bir araya geliyoruz.” şeklinde meslek örgütlerinin faydalı olduğunu söylemiştir. E3 ve E4 ise; “Üyeyiz ama pek bir faydasını göremedik.” diyerek bu örgütleri faydalı bulmadıklarını ifade etmiştir. E1, E2, E4 ve E5 meslek örgütlerinin dezavantajlarını görmedim derken; E3: “Zararı da olmadı faydası da olmadı, ancak aidat yatırıyoruz.” şeklinde serzenişte bulunmuştur. Esnafın verdikleri cevaplardan meslek örgütlerini beklentilerine ve sorunlarına cevap verdikleri oranda avantajlı buldukları anlaşılmaktadır.

Meslek örgütlerinin daha işlevsel ve verimli bir teşkilatlanma olabilmesi için esnafın sorunlarının dinlenmesi hususunun ön plana çıktığı görülmüştür. E1 bu durumu; “*Daha fazla toplantı yapılabilir. Bir kişi değil, birkaç kişinin olduğu yönetim başa getirilmeli.*” sözleriyle ifade ederken; E3: “*Esnafın sorunlarıyla biraz ilgilenilmeli. En büyük sorunumuz ekonomik. Sonuçta üyeyiz, para yatırıyoruz.*” diyerek sorunlarını gidermek konusunda örgütlerden beklentilerini dile getirmiştir. Benzer bir şekilde E5: “*Esnafkan ağlıyor, onların sorunlarını dinlemek lazım. Hem kendi içlerinde hem ekonomik bir sürü sorunu var.*” diyerek örgüt içindeki sorunlardan bahsederken; E4: “*Valla ben bilmem, sonuçta kimse bizi dinlemiyor.*” sözleriyle dinlenmediklerini dile getirmiştir.

3.2.3. Ahilik Kültürüne İlişkin Bilgiler

Bu başlık altında esnafın Ahilik hakkındaki bilgi ve tecrübeleri ele alınmıştır. E5 Ahiliği; “*Osmanlı’da ahlaki, öne çıkaran esnafi denetleyen kurum.*” diyerek Ahiliğin ahlaki boyutunu vurgulamış ve bu bilgiyi okuduklarından edindiğini söylemiştir. E2: “*Eski zamanda olan bir birlik, esnaf birliği.*” sözleriyle Ahiliğin örgütlenme yönünü ifade etmiş ve Ahiliğe ilişkin bilgileri ustasından öğrendiğini belirtmiştir. E4 ise esnaflar arasındaki adaleti sağlayan bir kurum olarak Ahilikten şu sözlerle bahsetmiştir: “*Esnaf arasında adaleti sağlarmış, şimdi pek yapan yok.*” Bu bilginin kaynağı olarak da diğer esnafı göstermiştir.

Araştırmaya katılan esnafın Ahilik Haftasına ilişkin olumlu kanaatler dile getirdikleri görülmektedir. E1 bu etkinliklerin faydalı olacağını; E2 Ahiliğin bilinmesi için ve E5 Ahiliğin yaşatılması için güzel bir imkan olduğunu belirtmiştir. Bu cevaplar doğrultusunda esnafın bu tür etkinliklerin devam etmesi yönünde tercihte buldukları söylenebilir.

3.2.4. Günümüz için Ahilik'in İmkan ve Sınırlılıkları

Bu başlık altında Ahiliğin günümüzde uygulanabilirliği; hangi sorunlara çözüm getirebileceği ve hangi sebeplerle bu kültürün devam ettirilemediği sorgulanmıştır.

Ahiliğin günümüzde uygulanabilirliği konusunda esnafın tamamı olumlu görüş bildirmiştir. E3: *“Uygulanırsa daha güzel. Meslek ahlakı oluşturuyor bir nevi.”* diyerek Ahiliğin sunacağı katkıları ifade ederken; E4: *“Uygulanır, çok da iyi olur, esnafı biraz eski haline getirir.”* sözleriyle eski esnaflık deneyimlerine öykünmüştür.

Ahilik kültürünün bugün uygulanması halinde E3: *“İşletmeler çırak istemiyor, usta istiyor direk. Ustalar nasıl yetişecek bilmiyoruz.”* ve E5: *“Artık çırak yetişmiyor. Herkes okuyup memur olmak istiyor. Eski usta-çırak sistemini getirebilir.”* sözleriyle mesleğe yeni eleman yetiştirmeye; E4: *“Esnaf arasında haksız rekabet var. Buna bir çare olabilir.”* ve E2: *“Esnafın ekonomik sıkıntılarını gidebilir.”* diyerek esnafın ve esnaflar arasındaki birtakım sorunlara çare olabileceğini belirtmişlerdir.

Ahilik kültürünün bugün sürdürülememesine gerekçe olarak E1: *“Herkesin bireysel çalışma isteği, birbirini engellemeden.”* sözleriyle bireyselliğe; E2: *“Eski esnaf kalmadı, artık başka iş bulamayan adam açıyor bir dükkan,, oluyor esnaf. İşi bilmiyor, müşteri tanımıyor.”* işin gereklerini bilmemeye; E4: *“Artık kimse dürüst esnaflık yapmıyor. Müşteriyi aldatmayan esnaf kalmadı.”* ve E5: *“Ahilik ahlakı kalmadı ki. Esnaf kendi komşusunun hakkına bile dikkat etmiyor. Pazar yerinde onun tezgahını nasıl kaparım, ayağını nasıl kaydırırım diye bakıyor.”* serzenişle esnafdaki ahlaki yozlaşmaya; E3: *“Herkes deneyimli eleman istiyor, eski usta-çırak ilişkisi kalmadı.”* ifadesiyle iş öğrenmek isteyen olmadığı gibi öğretmek isteyen esnafın da kalmadığına dikkat çekmiştir.

Esnafın verdikleri cevaplardan anlaşılan, esnafın eski Ahilik teşkilatına bağlı esnafın niteliklerinin değiştiği, Ahilik ilkelerine uyan kişilerin kalmadığı için esnaf arasında meslek ahlakına da riayet edilmediği konusunda görüş birliği bulunmaktadır.

Görüşmelerin sonucunda, esnafın az da olsa Ahilik kültürü ile ilgili bir alt yapısı olduğu görülmekte, fakat bilgi eksikliğinin giderilmesi ve esnafın yaşadığı sorunlara çözüm sunacak Ahilik ilkelerinin ön plana çıkarılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

3.3. Meslek Lisesi Öğrencilerinde Ahilik Kültürünün İzleri

İlmi, medeniyetin hem en muhafazakâr müessesesi hem de yeni atılımların kaynağı olarak gören Erol Güngör'e göre bir şeyi en iyi şekilde yapmak geçmişin tecrübesinden faydalanmayı gerektirir (Akt. Gemici, 2010). Bu bağlamda günümüz meslek eğitiminde Anadolu geleneğinde önemli bir yeri olan Ahilik kültürü tecrübesinin izlerini tespit etmek daha iyi bir eğitimin imkanını sorgulamak için bir katkı sunması düşünülmüştür.

Araştırma kapsamında, Ahiliğin meslek eğitimindeki izlerini tespit için meslek lisesi öğrencileriyle gerçekleştirilen nitel bir çalışma yapılmıştır. Görüşmeler için Ahi Evran'ın isminin verilmesi ve Ahilik Haftası etkinlikleri kapsamında Ahilik konulu panele ev sahipliği yapması sebebiyle Eskişehir Odunpazarı Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemini rastgele seçilen 12 öğrenci oluşturmaktadır. Görüşmeler 11. Sınıftan 7 erkek öğrenci, 12. Sınıftan biri erkek 5 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

Öğrencilere Ahi Evran, Ahilik, çıraklık, meslek ahlakı konularında sorular yöneltilmiştir. Cevaplar Ahilik kültürüne ilişkin bilgisel arka plan ve tecrübeler başlıklarıyla incelenmiştir.

3.3.1. Ahilik Kültürüne İlişkin Bilgisel Arka Plan

Bu başlık altında öğrencilerin Ahi Evran, Ahilik, çıraklık ve meslek ahlakı konusundaki bilgileri ve bilgilerinin kaynağı değerlendirilmiştir.

Öğrencilere okullarına ismi verilen Ahi Evran'ın kim olduğu sorulduğunda; Ö1 (E, 11): "Daha önce kim olduğuna dair bir bilgi duymadım. Ticaret Meslek Lisesi diye bu okula geldim. Ahi Evran ismi üzerinde düşünmedim.", Ö4 (E,11):

“Ahi Evran’ı tanımıyorum. Okulumuza adı neden verildi bilmiyorum. Şimdi merak ettim.” ve Ö9 (E, 12): “Bilmiyorum” cevaplarını vererek Ahi Evran’ı bilmedikleri ve kim olduğu hakkında düşünmediklerini ifade etmiştir.

Ö8 (K, 12): “Ahi kelimesinin başarı anlamı taşıdığını düşünüyorum. Ahi Evran’ın kim olduğuna dair bir fikrim yok.” ve Ö11 (K, 12): “Ahinin anlamı savaş veya barış olmalı. Neden okulumuza ismi verildiğini bilmiyorum.” Diyerek bu soruyu cevaplamıştır. Cevaplardan öğrencilerin Ahi Evran’ın kim olduğunu bilmedikleri, Ahi kelimesinin kendilerine çağrıştırdıkları üzerinden fikir yürütüklerini görüyoruz.

Öğrencilerden üç tanesi ise Ahi Evran’ın kim olabileceğine dair fikir yürütmüştür. Ö2 (E, 11): “Din adamı diye biliyorum, okulumuza neden ismi verilmiş bilmiyorum.”, Ö5 (E, 11): “Din adamı olduğunu düşünüyorum. Okulumuzla bir ilişkisi olmalı ama tam olarak bilmiyorum.” cevaplarında Ahi Evran’ın din adamı olabileceği fikri öne çıkarırken; Ö12 (K,12): “Ahi Evran’ı bilmiyorum. Okulumuza ismi verildiği için ticaretle ilgili birisi olmalı diye düşündüm.” diyerek Ahi Evran ve ticaret arasında bir ilişki kurarak cevap vermiştir.

Ahi Evran kimdir sorusuna dört öğrenci bilgisel bir dayanakla cevap vermiştir. Ö3 (E, 11): “Eski dönemlerde yaşamış bir din adamı. Osmanlı Devleti’nde halk için kurulan ticaret örgütüyle ilişkili. Bizim okulumuz da ticaret meslek lisesi olduğundan adının verildiğini düşünüyorum.”, Ö6 (E, 11): “Selçuklu-Osmanlı döneminde ekonomiyi yönlendiren örgütün ilk kurucularından. Bu okul meslek lisesi olduğu için onun adı verilmiştir.” diyerek Ahi Evran hakkındaki bilgilerini okuluyla ilişkilendirerek cevaplamıştır. Okulları vasıtasıyla bilgi sahibi olduğunu anladığımız Ö10 (K, 12) ise, “Okulumuzun ismi Ahi Evran olarak değiştirildiğinde öğretmenimiz Ahilikten ve Ahi Evran’dan bahsetmişti. Osmanlı döneminde tanınmış bir esnaf olarak aklımda kalmış.” diyerek Ahi Evran’ın esnaflıkla olan ilişkisini hatırladığını ifade etmiştir. Son olarak Ö7 (E, 11): “Ahi örgütünün lideri.” cevabıyla Ahi Evran hakkındaki bilgilerinin bir bağlamı olduğunu göstermiştir.

Verilen cevaplar göstermektedir ki, öğrencilerin büyük bir kısmı Ahi Evran hakkında doğru ve yeterli bilgi sahibi olamamıştır. Ortaöğretim müfredatı incelendiğinde 9. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin İslamiyet ve Türkler başlıklı 7. Ünitesinde Ahi Evran’ın da aralarında bulunduğu on Türk İslam dü-

şünürü tanıtılmıştır. Okulun ismi iki yıl önce Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak değiştirilmiştir. Belki de bu sebeple bazı öğrencilerin yeni isme henüz yeterince alışmamış oldukları anlaşılmıştır. Ayrıca okulda Ahi Evran hakkında bilgilendirici bir pano bulunmadığı da gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin Ahilik hakkındaki bilgileri ve bu bilgilerinin kaynağı sorulduğunda; Ö1 (E, 11): *“Ahiliği daha önce duymadım.”* Ö4 (E, 11): *“Daha önce Ahilik hakkında bilgi sahibi olmadım.”* diyerek Ahilik daha önce duymadıklarını ve bilgi sahibi olmadıklarını söylemiştir. Ö8 (K, 12): *“Hatırlamıyorum.”* ve Ö11 (K,12): *“Kulak aşinalığım var ancak tam olarak ne olduğundan emin değilim.”* cevaplarıyla Ahilik kavramını duyduklarını fakat hatırlamadıklarını belirtmişlerdir. Ö9 (E, 12) ise *“Ahlakla ilgili olmalı, duyduğumu hatırlamıyorum.”* diyerek Ahilik hakkındaki yorumunu ifade etmiştir.

Ö2 (E, 11): *“Selçuklular ve Osmanlı döneminde halk tarafından ahlaki ve sanata dönük bir örgütlenme. Bu bilgiyi internetten öğrendim. Ahilik haftasında düzenlenen panelde yeterli bilgi edinemedim. Daha sonra biraz araştırdım. Konu çok ilgimi çekmedi.”* diyerek Ahilerin halk örgütlenmesi olduğunu, sanata ve mesleğe dönük uygulamalarının bulunduğunu ve bu bilgilere internetten ulaştığını ifade etmiştir.

Öğrencilerden Ö3 (E, 11), Ö5 (E, 11), Ö6 (E, 11) ve Ö12 (K, 12) Ahiliğin Selçuklu ve Osmanlı döneminde ticaret, ekonomi ve sanayi ile ilgilenen, düzenleyen ve yönlendiren bir kuruluş olduğuna dikkat çekmiş Ö3 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: *“Osmanlı döneminde ekonomi ve ticaretle ilgilenen örgüt.”*

Ö7 (E, 11): *“Osmanlı ve Selçuklu döneminde halkı sanata ve ticarete yönlendiren, ahlaki da kontrol eden örgüt.”* Ve Ö10 (K, 12): *“Esnaflar arasında adaletle satış yapmalarını sağlayan teşkilat.”* Sözleriyle Ahiliğin ahlaki boyutunu ifade etmiştir. Ö10 Ahilik hakkındaki bilgisini Öğretmenlerinden öğrendiğini belirtirken, diğerleri bilgi kaynağı olarak internet cevabını vermiştir. Cevaplar bağlamında öğrencilerin Ahiliği Osmanlı ve Selçuklu dönemiyle ilişkilendirdiklerini, ticaret ve ekonomiyle ilgisini ön plana çıkardıklarını bununla birlikte ahlak ve sanat bağını hatırlayanların olduğunu görüyoruz.

Öğrencilerin cevapları incelendiğinde Ahilik ile ilgili bilgilerinin dersler, ders kitapları ve öğretmenlerden ziyade internet olduğu görülüyor. Öğrencilerden yalnızca bir tanesi okulun ismiyle ilgili öğretmenlerinin yaptığı açıklamayı hatırlıyor.

Bu durum bize bilgilendirme teşebbüsünün olduğunu fakat öğrencilerin ilgisine yeterince ulaşamadığını düşündürmüştür. Zira okullarında Ahilik haftası etkinlikleri bağlamında düzenlenen Ahilik konulu panele, 8 öğrenci katılmamış, katılan 4 öğrenci ise dinlemediğini ve bir şey hatırlamadığını ifade etmiştir.

Ortaöğretim müfredatında 11. Sınıf Tarih dersi kapsamında Türk İslam devletlerinin toplumsal yapısı, iktisadi hayat ve eğitim sistemlerinin söz konusu edildiği ünitelerde Ahilik teşkilatından ve toplumsal hayata, ekonomik düzene ve eğitim alanına katkılarından bahsedilmektedir. Öğrencilerin bu bilgileri hatırlayamamaları belki de Ahiliğin ünitelere dağılmış bilgi parçaları olarak aktarılması ve bir konu olarak başlı başına ele alınmamasının sonucu olabilir.

Öğrencilerin çıraklık konusundaki bilgileri hemen hemen birbiriyle örtüşmektedir. Öğrencilerden 6'sı çıraklığı ustalıkla veya kalfalıkla ilişkilendirerek açıklamıştır. Örneğin Ö7 (E, 11) bunu "*Çırak ustanın yanında çalışıp ona yardım eden ve bir taraftan da işi öğrenen kişidir.*" diyerek ifade etmiştir. Bu öğrencilerden Ö8 ise "*Çırak kalfanın yardımcısıdır.*" diyerek meslek eğitimindeki hiyerarşiye dikkat çekmiştir. Ö11 (K, 12) ise "*Örneğin bir kuaförde işe başlarsınız. Çırak olarak başladığımız işi öğrendikçe kalfa ve usta olursunuz.*" diyerek örnekle iş hiyerarşisi içinde çıraklığı açıklamıştır. Öğrencilerden 5 tanesi çıraklığı bir işi öğrenme aşamasındaki kişi olarak açıklamıştır. Ö5 (E, 11) çıraklığı "*Çırak işe yeni başlayan ve işi öğrenmek isteyen kişidir.*" diyerek tanımlamakta ve öğrenme isteğine dikkat çekmektedir.

Öğrencilerin cevapları incelendiğinde çıraklıkta öğrenme isteğinin ve iş hiyerarşisinin belirleyiciliğinin farkında oldukları görülmektedir.

Öğrencilerden 8 tanesi daha önce meslek ahlakı kavramını duymadıklarını, bilmediklerini ifade etmiştir. Kendilerine sizce ne olabilir diye sorulduğunda öğrencilerden bazıları iş odaklı cevap verirken, bazıları bir takım ahlaki davranışları ön plana çıkarmış, diğerleriyle iş ve ahlak kavramlarını ilişkilendirmiştir.

Örneğin Ö1 (E, 11): "*İşin kuralına göre davranmak olabilir.*", Ö5 (E, 11): "*Mesleğe saygı duymak olabilir.*" diyerek iş ve mesleğe odaklı yorumda bulunmuştur. Ö2 (E, 11): "*Adap, usul olabilir.*", Ö3 (E, 11): "*Bilmiyorum, saygı sevgi olabilir.*" diyerek cevaplarında ahlaki değerleri öne çıkarmıştır. Ö4 (E, 11): "*Düzenli iş yapmak olabilir.*", Ö6 (E, 11): "*Bilmiyorum ama işini iyi amaçlarla yapmak olabilir.*", Ö7 (E, 11): "*İşini iyi yapmak olabilir ama bilmiyorum.*", Ö8 (E,

11): “Mesleğini iyi yapmak, başarılı olmak olabilir.” diyerek iş ve ahlak kavramlarını ilişkilendirerek cevaplamıştır.

Öğrencilerden dört tanesi meslek ahlakı kavramını duyduğunu ifade ederek şu cevapları vermiştir: **Ö9 (E, 12)**: “*Bu kavramı daha önce duydum. İşine saygı duymak diyebilirim.*” **Ö10 (K, 12)**: “*Meslek ahlakı adaletli davranmaktır.*” **Ö11 (K, 12)**: “*Felsefe dersinde duymuştum. Mesleğe saygılı olmak, mesleği severek yapmaktır.*” **Ö12 (K, 12)**: “*Yaptığı her işi düzgün yapmaktır. Örneğin yaptığın işte kesinlikle yalan olmamalı.*”

Öğrencilerin cevapları incelendiğinde meslek ahlakı hakkında, işin iyi yapılması, iyi amaçlarla yapılması, yaptığı işe saygı duyarak ve severek yapılması hususlarının öne çıktığını görüyoruz. Ayrıca öğrencilerden iki tanesinin ifadesiyle işi iyi yapmanın adaletli olmak ve yalan söylememek olarak anlaşıldığını görüyoruz.

Öğrencilerin büyük bir kısmının meslek ahlakı kavramını duymamış olması ve bu konu hakkında bilgi sahibi olmamaları dikkat çekici bir durumdur. Ancak hemen hepsi kavramı işini iyi yapmakla ilişkilendirmiştir. Bu durum bize teoride bilgi sahibi olmasalar bile öğrencilerin iş ahlakı konusunda fikirleri olduğunu göstermektedir.

Ortaöğretim müfredatında 2016-2017 eğitim öğretim yılı itibariyle 9. Sınıflarda Mesleki Gelişim Dersi Modüllerine Meslek Ahlakı ve Ahilik Modülü eklenmiştir. Öğrencilerin meslek ahlakı ve Ahilik konusundaki bilgisel yetersizlikleri modülün önemli bir açığı kapatmaya katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

3.3.2. Ahilik Kültürüne İlişkin Tecrübeler

Bu başlık altında öğrencilerin çalışma deneyimleri ve gözlemlerinden hareketle iş yaşamında Ahilik kültürünün izleri değerlendirilmiştir.

Öğrencilerden **Ö10 (K, 12)** ve **Ö12 (K, 12)** çalışma deneyimi olmadığını söylemiştir. Diğer öğrencilerin çalışma deneyimlerine bakıldığında; kahvehane, lokanta, kafe gibi servis işleri ve berber, sanayi, inşaat gibi mesleğe dönük işlerde çalıştıkları görülmüştür.

Öğrencilerin çalışma tecrübesinden öğrendiklerini yaşam deneyimi, iş deneyimi ve ahlaki/kişisel kazanımlar olarak üç grupta değerlendirmek mümkündür.

Yaşam deneyimi açısından; Ö1 (E, 11): “Bana insanlarla uğraşmanın zorluğunu gösterdi. Ustam okumam konusunda teşvik edici şeyler söyledi.”, **Ö2 (E, 11):** “Çalışmak beni daha da olgunlaştırdı. Hayatın önemini kavradım. Çalışmadan hiçbir şey olmayacağını öğrendim.”, **Ö4 (E, 11):** “İş hayatının zorluğunu gördüm.”, **Ö5 (E, 11):** “Paranın zor kazanıldığını gördüm.”, **Ö7 (E, 11):** “Kimseye güvenmemem gerektiğini ve dış görünüşün hiç önemli olmadığını öğrendim.”, **Ö8 (K, 12):** “Çalışmak bana hayatın zorluklarını öğretti.”, **Ö9 (E, 12):** “Çalışmanın bana kazandırdıkları, sevgi, saygı, insanlarla anlaşabilmek, arkadaşlık edinmek oldu.”, **Ö11 (K, 12):** “Çalışmak bana paranın kolay kazanılmadığını, çalışmadan hayatın sürmediğini öğretti.” ifadelerine yer vermiştir. Cevaplarda öğrencilerin hayata ve insanlara dair birtakım tutumlar geliştirdiklerini görüyoruz. Çalışmanın gerekliliğini hissetmeleri ve bunun için çabalamaları gerektiğini fark etmeleri önemli bulunabilir.

İş deneyimi açısından; Ö2 (E, 11): “Ustamdan pek çok şey öğrendim. Yerleri süpürerek ve temizlik yaparak işe başladım. O da ustasından öyle görmüş. Sonra sakal tıraşını öğrendim. Saç kesmeyi öğrenmeden ayrılmak zorunda kaldım.”, **Ö3 (E, 11):** “Çalışma ortamını gördüm ve çalışma deneyimi kazandım. Ustam arabaların koltuğunu döşemeyi başımda durarak öğretti.”, **Ö4 (E, 11):** “Garsonluk yaparken tepsiyi nasıl taşıyacağım öğretildi. Çok zor ve incelikleri olan bir iş değildi.”, **Ö5 (E, 11):** “İnşaatta çalıştım. Elektrik işlerini öğrendim. Ustamdan işi ve işin pratik bir şekilde nasıl yapabileceğimi öğrendim.”, **Ö6 (E, 11):** “Babam fayans ustası, ben de onun yanında çalıştım. Babamın çalışma şekline temiz iş yapmayı, işini en güzel ve en iyi şekilde yapmayı öğrendim.”, **Ö9 (E, 12):** “Kafede çalıştım. İşe başladığımda temizlik, masa düzeni gibi işle ilgili bilgiler verildi.”, **Ö11 (K,12):** “İşlerimle ilgili nasıl servis yapacağım, masalara adisyon bırakma eğer çok kalabalıksa servis sıkıntısı yaşamamak için boşları hızlı toplama gibi işleri öğrendim.” ifadelerine yer vermiştir. Cevaplarda dikkat çeken usta veya patronla kurulan ilişkiyi vurgulamalarıdır. Gözlemle, nasihatlerle işin daha iyi yapılmasına ilişkin birtakım kazanımlar edindiklerini cevaplardan okuyabiliriz.

Meslek ahlakına dönük kazanımlar açısından; Ö1 (E, 11): “Ustam, insanlarla münakaşa etme, güler yüzlü ol, alttan al gibi tavsiyeler verdi. Esnaflığın zor olduğunu ve herkesin esnaf olamayacağını düşünüyorum. İyi bir esnaf olmak için sabırlı olmak ve tecrübe kazanmak gerekiyor.”, **Ö3 (E, 11):** “Dükkana müşteri geldiğinde karşılayıp ikramda bulunuyordum.”, **Ö4 (E, 11):** “Müşterilerle ilişki açısından kibar olmam gerektiği söylendi.”, **Ö7 (E, 11):** “Lokantada çalışırken

iletişim konusunda dikkatli olmamız söyleniyordu. Kibar konuşmak ve sesimizi yükseltmemek gibi.”, Ö8 (K, 12): “Ustalarım müşteriyle iyi ilişkiler kurmam gerektiğini işe yeni başladığımda söylediler. Bu konuyla ilgili hiç uyarı almadım.”, Ö9 (E, 12): “Müşterilere hoşgeldiniz, afiyet olsun gibi ifadelerle konuşmamız gerektiği söyleniyordu.”, Ö11 (K, 12): “Güleryüzlü olmak ve ses tonumuza dikkat etmek konusunda uyarılarda bulunuldu.” ifadelerinden hareketle öğrencilerin değindikleri hususlar çoğunlukla müşterilerle ilişkiler açısından bir takım görgü kurallarını içerdiğini, öğrencilerin çalışma deneyimleri sonucunda güleryüz, nezaket, ikram gibi bir takım iletişimsel kazanımlara ulaştıklarını söylemek mümkündür.

Öğrencilere bir işi ustasından öğrenmek hakkındaki düşünceleri sorulduğunda verdikleri cevaplar, işin daha iyi öğrenilmesi noktasında odaklanmıştır. Ö1 (E, 11): “İşi bilenden öğrenmek daha önemli. Öğretmen de bir ustadır. İşi ehlienden öğrenmek gerekir.”, diyerek ustadan, işi iyi bilenden öğrenmenin gerekliliğini ifade ederken; Ö2 (E, 11): “Avantajları vardır tabii. Usta o işi yapmış, görmüş. Ondan öğrenirsek biz de yanlış yapmadan işi yapabiliriz.”, Ö8 (K, 12): “Ustasından öğrenirsek işi daha iyi biliriz ve daha çok kazanırız.” diyerek, ustanın tecrübeleri sayesinde işi hatasız öğrenmeye dikkat çekmiştir. Ö5 (E, 11) de bunu “İşi daha deneyimli birinden öğreniyoruz.” diyerek ifade etmiştir.

Öğrencilerden bir kısmı ise görerek ve yaparak öğrenmenin daha etkili olacağı fikri üzerinde durmuştur. Ö4 (E, 11): “Başında biri varken öğrenmek daha kolay.”, Ö6 (E, 11): “Usta gibi olmanın yollarını öğreniriz, o işte daha iyi oluruz. Yapararak uygulayarak öğrenmek daha etkili oluyor.”, Ö7 (E, 11): “Görerek öğrenmiş oluruz. Babamın yanında çalışırken gördüklerim, yaptıklarım, babamdan aldığım ipuçları daha kolay öğrenmemi sağladı.”, Ö10 (K, 12): “Ustanın yaptığı işi gözlemleyerek öğrenme fırsatı olur.” Sözleriyle görerek ve yaparak öğrenmeye dikkat çekmiştir. Üç öğrenci ise bu durumu okul eğitimiyle karşılaştırarak ifade etmiştir: Ö3 (E, 11): “Usta mesleği daha iyi yapmayı öğretir. Ustanın yanında çalışarak öğrenmek okulda öğrenmekten daha etkili olur.”, Ö9 (E, 12): “Daha çok bilgi edinirsin, işi öğrenirsin. Okulda bilgi öğreniyoruz, çalışarak işi öğreniyoruz.”, Ö12 (K,12): “O işi daha düzgün yapmak olabilir. Biz bu sene staja gidiyoruz. Okulda öğrendiğimiz bilgileri daha kapsamlı öğreniyoruz. Çalışarak öğrenmek daha farklı.”

Öğrencilerin bir işi ustasından öğrenme konusunda olumlu tutumlar taşıdıkları ve bu tutumlarda ustanın tecrübesi, görerek ve yaparak öğrenmenin daha etkili olduğu fikrinin etkisi gözlemlenmektedir.

Öğrenciler günümüzde esnafın meslek ahlakına riayet edip etmediklerine ilişkin gözlemleri sorulduğunda meslek ahlakının farklı noktalarına işaret eden cevaplar verilmiştir. Örneğin, Ö3 (E, 11): *“Bir işi güzel yaptığımız sürece bu ahlak devam eder.”* diyerek konuyu en genel haliyle ele almış ve her ne yapıyorsak onu iyi yapmaya dikkat çekmiştir. Ö9 (E, 12): *“Ben çalışırken bütün esnaflar birbirine yardımcı oluyordu. Bu yönüyle meslek ahlakının devam ettiğini söyleyebilirim.”* diyerek esnafın birbiriyle olan ilişkilerinden hareketle meslek ahlakının sürdüğünü düşünmektedir. Ö11 (K, 12) de esnafların birbiriyle olan ilişkisinden örnekle bu soruyu cevaplandırmış ancak bunun istisnalarının olabileceğini de eklemiştir: *“Esnafı bala meslek ahlakı olduğunu düşünüyorum. Esnaf sarayında çalışma deneyimim olmuştu. Oradaki esnaf birbirine yardım ediyordu. Elbette birbirini sevmeyenler de var ama zaten herkes herkesi sevmek zorunda değil.”* Ö8 (K, 12) meslek ahlakının uygulanmadığını düşünmekte ve bunu şu sözlerle ifade etmektedir: *“Esnaflarda meslek ahlakının devam ettiğini düşünmüyorum. Müşterilerle doğru düzgün konuşmuyorlar, bağırarak konuşuyorlar. Eskiden hoş geldin, buyrun denilirdi. İyi bir esnaf olmak için satış konusunda tecrübeli olmak ve nazik olmak gerekir.”* Ö10 (K, 12): *“Günümüz esnafı meslek ahlakını gözetmiyor. İnsanlara karşı saygılı değiller. Yalanlarla ellerindeki ürünü satmaya çalışıyorlar.”* diyerek meslek ahlakının günümüzde dikkat edilen bir husus olmadığını çarpıcı bir örnekle dile getirmiştir. Ö12 (K, 12) ise *“Günümüzde meslek ahlakı olup olmadığı konusunda bir genelleme yapamam. Devam ettirenler de var ettirmeyenler de. Örneğin devlet hastanesinde çalışan sekreterler hastalara bağırıp çağırıyor. Onların meslek ahlakının olduğunu düşünmüyorum.”* sözleriyle cevap vermiştir. Son olarak konuya toplumsal açıdan yaklaşan Ö2 (E,11)’nin ifadelerine bakıldığında; *“Ahlaki yönden yaşıyor olduğunu düşünüyorum. Birbirimize saygımız sevgimiz olmasa beraber yaşayamayız. Ama eskiden kimse kapısını kilitlemezmiş şimdi çelik kapılar var. Çocuklar hep eve hapis.”* sözlerinin genel bir ahlaki tablo çizdiğini söyleyebiliriz.

Sonuç

Ahilik, İslamiyet öncesine kadar uzanan köklü bir kurumdur. Günümüzde değerleri ve kazanımları unutulmaya başlayan Ahilik kültürünün, yeniden işlerlik kazanması için yaptığımız araştırma sonucunda, Eskişehir ili özelinde, Ahilik ile ilgili bazı verilere ulaştık. Buna göre Eskişehir’de bulunan akademisyenler, öğrenim görmekte olan meslek lisesi öğrencileri, çalışan esnaflar ile gerçekleştirdiğimiz mülakatlar sonucunda Ahilik’in Eskişehir’de ne oranda yaşanmakta olduğunu

tespit ettik ve bu durum karşısında sunabileceğimiz çözüm önerilerini sunmaya çalıştık.

Yaptığımız çalışma sonucu Ahilik kültürü ve izleri hakkında ulaştığımız sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Mülakat yaptığımız akademisyenlerden elde edilen verilere göre Ahilik, günümüzde hala akademisyenlerin ilgi gösterdikleri ve çalışmalarına konu ettikleri bir alandır. Bu alanda çalışan akademisyenler Ahi kelimesinin menşei ve Ahilik oluşumunun ortaya çıkış süreciyle ilgili farklı kanaatlere sahiptirler. Esnafı yapılan görüşmelerde ulaşılan netice, esnafın Ahilik'le ilgili yeterli bilgi sahibi olmasa da Ahilik'in getirdiği bazı ilkelere haberdar olduğu ve esnaflık yaparken bu ilkelere göre hareket ettiği şeklindedir. Meslek lisesi öğrencilerinin ise Ahi Evran, Ahilik ve meslek ahlakı konusunda yeterli bilgisel arka plana sahip olmadıkları görülmüştür.
- Yaptığımız araştırmadan çıkan bir diğer sonuç ise Eskişehir'de Ahilik'in izleri konusundadır. Akademisyenlere göre günümüz Eskişehir'inde Ahiliğin izleri bulunmaktadır, ancak bu izler, çok zayıf ve gündün güne kaybolmaktadır. Bunun, toplumun sekülerleşmesi ve bireyselleşmesi ile alakalı olduğu düşünülmektedir.
- Eskişehir'de Ahilik tarihine yönelik Ahi Zaviyelerini gün yüzüne çıkarmayı hedefleyen çalışmalar yapılmıştır. Bununla birlikte Günümüzde Eskişehir'de Ahilik kültürünün izlerine dair yapılmış akademik müstakil bir çalışmanın ulaşabildiğimiz kadarıyla mevcut olmadığını söylemek mümkündür.
- Esnaflardan elde edilen veriye göre de Eskişehir esnafında Ahilik'in pratik izlerini yer yer görmek mümkünse de, esnaf birliği olarak düşünüldüğünde Ahilik yaşatılmakta ancak Ahilik'in ilkelerinin ve yaptırımlarının uygulanması anlamında yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Meslek lisesi öğrencilerinin de tatillerde birtakım işlerde çalışmalarının onlara olumlu katkılarda bulunduğunu söyleyebiliriz. Öğrencilerin bu deneyimleri mesleğe ve o mesleği usulünce yapabilmeye yönelik eğitim misyonu açısından önemlidir.

- Çalışmamızdan ulaştığımız başka bir sonuç da Ahilik'in meslek etiği oluşturmada yaptığı etki ve katkının boyutu üzerine olmuştur. Görüşmeler sonucu vardığımız netice esnafın meslek etiği konusunda yeterli bilince sahip olmadıklarıdır. Kanaatimiz, Ahilik kültürünün sunduğu / sunacağı imkan ve yeterliliklerin esnaflar arasında bir meslek ahlakı oluşturması açısından hem faydalı hem de uygulanabilir olduğu yönündedir. Meslek ahlakı konusunda meslek lisesi öğrencilerinin belli bir düzeyde bilinçli oldukları ve bunda yaşadıkları tecrübelerin etkili olduğu tespit edilmiştir. İyi örneklerin iyi bir nesil yetiştirmek için ne kadar önemli olduğu açıktır. Bu konuda bütün topluma görev düşmektedir.
- Ahilik kültürü hakkında yaptığımız bu çalışmadan elde ettiğimiz sonuçlardan hareketle sunduğumuz öneriler şu şekildedir:
- Ahilik anlayışının toplumda aktüel hale gelmesi için bu alanda daha fazla akademik çalışma yapılmalıdır.
- Esnafın, Ahilik konusunda bilgisinin ve farkındalığının artırılması için bu konuda çeşitli bilgilendirme seminerleri ve toplantıları yapılabilir. Bu noktada başta Esnaf ve Sanatkarlar Odası olmak üzere, diğer esnaf odalarına büyük rol düşmektedir.
- Esnafın en önemli sorunlarından biri olan usta-çırak usûlüyle esnaf yetiştirmemesi, mesleğe başlatacak çırak bulmakta zorlanmaları gibi sorunların önüne geçmek için, meslek liselerinin özendirilmesi sağlanabilir. Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığı'nın teşvik edici ve özendirici çalışmaları büyük katkı sağlayacaktır.
- Ahilik haftasında düzenlenen etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çekmede yetersiz kaldığını söylemek mümkündür. Ahilik konusunda meslek liselerinin önemi ortadadır. Bu konudaki eksikliklerin Mesleki Gelişim dersine eklenen Meslek Ahlakı ve Ahilik modülü bağlamında giderilmesi mümkün gözükmektedir. Ancak Türk İslam tarihi ve Anadolu kültürü açısından önemli bir değer olan Ahiliğin özellikle meslek liselerinde meslek seçimi, meslek eğitimi ve meslek ahlakı bağlamında farklı derslerle gündeme getirilmesinde kanaatimizce fayda olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak Ahilik, tarih sürecinde ahlak, eğitim, iktisat, meslek ve toplum hayatında çok önemli görevler icra etmiştir. Ahilik, esnaf ve sanatkarlarda, mesleki eğitim mekanlarında, hatta üniversitelerde kendisinden edinilecek birçok olumlu yönlerin bulunduğu özgül bir kurumdur. Kültür ve medeniyet tarihimizin kendine özgü oluşumlarından biri olan Ahiliğin daha fazla gündeme gelmesi, hayatın içerisinde kendisine yer edinmesi veya yer verilmesi gerekmektedir. Ahiliğin, bugün de ihtiyaç duyulan, insanı önemseyen, kardeşlik, barış, adalet, sevgi, saygı, vefa, güven, cömertlik ve yardımseverlik gibi temel ilkeleri göz ardı edilmeden yeniden güncellenmesi ve bugüne adapte edilmesi elzemdir.

Kaynakça

- Ahmed, M. (1975). İslam İktisadı. (Y. Z. Kavakçı, Çev.) İstanbul: Çağaloğlu Yayınevi.
- Alkış, A. (2011). Tüketicinin Korunması Açısından Hisbe Teşkilatı ile 4077 Sayılı Tüketici Kanunu'ndaki Kurum ve Kuruluşlarının Karşılaştırılması. *Kabramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(17), (133-162).
- Çağatay, N. (1989). *Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Gemici, N. (2010). Ahilikten Günümüze Meslek Eğitiminde Model arayışları ve Sonuçları. *Değerler eğitimi Dergisi*, 8(19), 71-105.
- Günay, Ü. (1998). *Dini Bir Kurum Olarak Ahilik*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
- Ocak, A. Y. (1999). Ahilik Ve Şeyh Edebalı: Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Tarihi Açısından Bir Sorgulama. *İslami Araştırmalar*, 12(3-4), 225-229.
- Özkiraz, A. (2000). Sabri Ülgener'de Zihniyet Analizi. Ankara: a Yayınevi.
- Sancaklı, S. (2010). Ahilik Ahlakının Oluşumunda Hadislerin Etkisi. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1-28.
- Şahin, K. (1994). Edebalı. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 10, s. 393-394).
- Şen, A. (2012). Anadolu'da Bir Kardeşlik Tecrübesi Ahiliğin Kültür ve Medeniyetimizdeki Yeri. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(1), 615-629.
- Topal, M., & Çolak, K. (2015). Eskişehir Zaviyelerine Dair Tespitler. *Alevilik Araştırmaları Dergisi*(9), 51-74.
- Yiğit, İ. (2013), 16. Yüzyıl Türkiye'sinde Ahi Adlı Zaviyelerin Dağılışı, *Turkish Studies*, 8(5), (s.959-973).